

# A gyermekbántalmazás megjelenési formái az X – Z generációk vizsgálatának tükrében

**Kurilla Zsófia Mária**

[kurilla.zsofi@gmail.com](mailto:kurilla.zsofi@gmail.com)

SZTE JGYPK Alkalmazott Pedagógiai Intézet

A tanulmányban a gyermekbántalmazás különböző típusait mutatom be. A vizsgálat kiemelt célja a különböző bántalmazási típusok ismertetése, illetve a szakirodalomban írtak és a megvalósult, átélt bántalmazások közötti hasonlóságok vagy eltérések kimutatása. Az online kérdőív kérdései három egységre bonthatók fel. Az elsőben a kérdőívet kitöltő személyek demográfiai adatait, a másodikban a bántalmazásról való tudást és érintettséget vizsgáltam, a végén pedig a kitöltők leírhatták saját tapasztalásaikat. A kutatás alapján megállapítható, hogy jelen társadalmunkban a mai napig is aktívan alkalmazzák a bántalmazást a gyermekek körében nevelési céllal. Ezen cselekedetek nagymértékben kihatnak az áldozat pszichés és mentális állapotára.

**Kulcsszavak:** *bántalmazás, generáció, szülő-gyermek kapcsolat, szociálpedagógia*

\*

## Bevezetés

A tanulmány témájaként a családon belül megjelenő gyermekbántalmazási típusokat választottam, aminek oka az, hogy napjainkban is rendszeresen előfordul, hogy egy gyermeket valamelyik hozzátartozója bántalmazza. Ezt a tényt a Központi Statisztikai Hivatal adatai is alátámasztják, hiszen a gyermekjólétben ellátott gyermekek körében végzett kutatás alapján arra az eredményre jutottak, hogy 2013-ban fizikálisan 2053, lelkileg 3726, szexuálisan pedig 288 gyermeket bántalmaztak a saját családján belül. A választásom másik indoka pedig az, hogy – a fenti adatokból kiindulva – mint leendő szociális szakember találkozni fogok ezen jelenséggel, így lényegesnek tartom, hogy kellő komolysággal és szakértelemmel tudjam kezelni az ilyen eseteket. Egy másik szempontból megközelítve, azért kiemelkedően fontos ez a téma számomra, mert úgy vélem, hogy minden gyermek megérdemli a gondtalan és boldog gyermekkort, illetve azt, hogy ne kelljen idő előtt olyan negatív tapasztalásokat szerezniük, melyek a fejlődésüket és későbbi életüket nagymértékben befolyásolni tudják (Papházi, 2016; Pintér és Tóth, 2017).

Azért ezt a két generációt választottam kutatási csoportnak, mert érdekelt, hogy a szüleim korosztályán, azaz az X generáción milyen nevelési sémákat alkalmaztak, és hogy ezek megjelentek-e az utódaik, azaz a Z generáció esetében is.

A család mint elsődleges szocializációs szintér meghatározó szerepet játszik a gyermek életének alakulásában. Már magzati korban is igen fontos tényező az édesanya életvitele a terhesség alatt. Az is hangsúlyos, hogy az újszülött tervezett gyerekként érkezik a családba vagy sem. Ez abból a szempontból lehet meghatározó, hogy a későbbiekben valamilyen probléma esetén azzal bánthatják az érintettet, hogy őt nem is akarták, nem kellett volna a világra jönnie, és ez az érzés egy életen át kísérheti. *Orvos-Tóth Noémi* (2018) *Örökölt sors* című könyvében megjelenik, hogy a kliensek számos esetben nem akarnak a múlttól és a családjukról beszélni, pedig az adott problémájuk sokszor abban gyökerezik. A szerző azt is megemlíti könyvében, hogy az érintett személy a negatív tapasztalatait átépíti a magánéletébe, és ugyanazokat a mintákat követi, mint a szülei, ami, ha van párja, családja vagy gyermekei, azokra is kihatással van. Mindemellett a szerző több esetben is kiemeli, hogy a bántalmazott gyermekből bántalmazó szülő lett, hiszen ezt tapasztalta a családi házban, de ez nem általános érvényű.

## Elméleti áttekintés

### A bántalmazás megjelenési formái

A bántalmazásnak különböző típusai figyelhetők meg. Az *érzelmi bántalmazás* során a szülők észlelik a gyermekeik szükségleteit és azoknak a kifejezését, viszont ennek ellenére elutasítón vagy egyáltalán nem reagálnak rá. Az emocionális bántalmazást nehezen lehet felismerni vagy mérni, pedig a következményei azonos súlyosságúak lehetnek, mint a fizikai vagy a szexuális abúzusnak (*Nagy és Törő, 2016; N. Kollár és Szabó, 2017*).

A szülő gondosan figyel arra, hogy a viselkedése ne derüljön ki a külvilág számára, ezért kerüli az orvos és a rokonok látogatását, sőt a gyermekét sem nagyon engedi ki a lakásból, házból. A legtöbb esetben az érzelmi bántalmazás valamely más bántalmazási forma járulékos eleme. Legtöbb esetben pszichés tünetei vannak, mint például depresszió vagy megfelelési kényszer, a „nemet mondás” képességének teljes hiánya, de a bántalmazás hatása akár szökésben, csavargásban és bűnelkövetésben is megnyilvánulhat (*Árki, Scheiber és Kovács, 2013; Babity, 2005; Herczog és Kovács, 2004; Répássy, 2020; Révész, 2004*).

Az emocionális abúzusnál megjelenő viselkedési formákat az alábbi kategóriákba sorolhatjuk (*Nagy és Törő, 2016; N. Kollár és Szabó, 2017*):

- Elutasítás alatt azt értjük, hogy a szülő a gyermeke érzelmkifejezéseire, szeretetigényére megvetéssel válaszol, kigúnyolja vagy nevetség tárgyává teszi.
- Terrorizálás során a szülő azzal fenyegeti meg a gyermekét, hogy elveri, elhagyja vagy akár meg is öli, ha az adott zavaró tényezőt, mint például a sírást nem hagyja abba.

- Az izolálás során azért zárja be a szülő a gyermekét a szobájába vagy a lakásba, hogy az ne tudjon találkozni a barátaival, ne menjen iskolába, és ezáltal ne lépjen kapcsolatba az osztálytársaival és a külvilággal.
- Amikor a szülő a gyermekét pénzjutalom reményében bűncselekményre, antiszociális magatartásra vagy esetleg önsértésre ösztökéli, akkor kizsákmányolásról beszélünk.
- Visszautasításkor a szülő a gyermek érzelmeit nem veszi figyelembe; amikor dicséretet érdemelne, akkor nem jutalmazza meg, inkább figyelmen kívül hagyja a teljesítményét.
- A gyermek egészségügyi szükségleteit nem veszi figyelembe, azaz védőoltás vagy szükséges vizsgálat esetén a szülő nem viszi el a gyermekét orvoshoz, inkább agresszívan reagál a gyermek védelmi igényére. Ezen felsorolásba tartozhat még az is, amikor a gyermek szem- és fültanúja lesz, amikor az egyik szülőjét, elsősorban az édesanyját bántalmazzák, hiszen ilyenkor érezheti úgy a gyermek, hogy ő maga a felelős azért, ami az adott hozzátartozójával történt, sőt érezhet dühöt amiatt, hogy nem tudta megvédeni a szerettét a bántalmazó féltől.

*Fizikai bántalmazásnak* nevezünk minden olyan cselekedetet, amely nem baleset által következik be, hanem a szülő vagy gondozó akaratából, és a 18 éven aluli gyermek számára fájdalmat, testi sérülést okoz vagy annak kockázatát jelenti, illetve súlyos esetben akár a gyermek halálával is járhat (Nagy és Törő, 2016). A testi fenytés sokféle módon valósulhat meg, mint például égetés, vágás, rázás, rúgás, lökés, csonttörés, megnyomorítás, fojtogatás, mérgezés vagy cigarettacsikk elnyomása a gyermek bőrén. N. Kollár és Szabó (2017) rámutat arra, hogy a bántalmazás során a gyermek súlyos testi sérülést, maradandó károsodást szenvedhet el, illetve bele is halhat a szülők által okozott sebeibe, sérüléseibe. Ezen bántalmazási formánál jellemzően testi tünetekről lehet beszámolni. A foltok, ujj- vagy akár cigarettacsikk-lenyomatok kivehetők a gyermek bőrén. Mindemellett mindez pszichés tünetekkel is jár, ami abban nyilvánul meg, hogy a bántalmazott gyermek megijed, amikor a közelében valaki hirtelen mozdulatot tesz, például felemeli a kezét, vagy ha sérüléseiről kérdezik, nem hihető történetet mond el. Feltűnő változás lehet az is, hogy iskolai teljesítménye rohamosan romlik, változékony lesz a hangulata, nem öltözik az időjárásnak megfelelően, nyáron is hosszú ujjú felsőruházatot visel, ezek mellett kerüli azokat a helyeket, ahol több bőrfelületet kellene felfednie, mint a mindennapokban, ilyen lehet az uszoda vagy a testnevelésóra. Nagy és Törő (2016) szerint a 3 év alatti gyermekek 70%-át az édesanya bántalmazta, aminek oka lehet a szülés utáni depresszió, a kötődés kialakulatlansága, a koraszülés, illetve az a tény, hogy az anyák több időt töltenek a gyermekekkel. Jellemző még azokra a családokra, ahol a fizikai erőszak előfordul, hogy a családtagokból hiányzik az empátia, alig kommunikálnak egymással, agresszívak a külvilággal szemben. Sőt olyan is előfordul, hogy maguk a szülők olyan családból származnak, amelyből hiányzott, jelenleg is hiányzik a szeretet, és emellett ők is sok esetben voltak büntetve, ugyanakkor nem

minden bántalmazást elszenvedett gyermek lesz maga is bántalmazó szülő (Árki, Scheiber és Kovács, 2013; Babity, 2005; Herczog és Kovács, 2004; Répássy, 2020; Révész, 2004).

Minden olyan tevékenység *szexuális bántalmazásnak* minősül, melynél a 0 - 18 éves korú gyermeket olyan szexuális tevékenységbe vonnak be, melyre koránál, fejlettségénél fogva még nem minősül érettnak, nem áll készen rá. A szexuális bántalmazás meghatározása országonként eltérő, viszont az közös mindegyikben, hogy olyan szexuális tevékenységbe vonják bele a gyermeket, amelyre nem tud vagy nem képes nemet mondani. Két fogalmat is meg kell különböztetni a témát illetően. Az egyik a molesztálás, mely azt jelenti, hogy a gyermeket egy idegen ember bántalmazza szexuálisan. A másik pedig az incestus, amikor az egyik családtag által történik szexuális abúzus, ami vérfertőzésnek számít (Nagy és Törő, 2016).

Fizikai kapcsolat útján is történhet szexuális bántalmazás, ezalatt értjük az anális vagy az orális behatolást, megerőszakolást, pornográf tartalmak készítését. Nem kontakt formában történő szexuális bántalmazásról akkor beszélünk, ha a gyermeket maszturbálásra kényszerítik, ha szexuális aktivitás szemtanúja lesz, pornográf tartalmat nézetnek vele, vagy ha valaki meztelenül mutogatja magát egy gyermeknek, illetve ha voyeurizmus történik, azaz leskelődnek más személyek szexuális együttléte után. Mindezek mellett a gyermek biológiai nemének nem megfelelő szexuális énkép kialakítása is szexuális bántalmazás (Herczog és Kovács, 2004). A gyermek a gyermekkereskedelem, a kizsákmányolás, a prostitúcióra való kényszerítés során is szexuális abúzus áldozatává válik. Mindezek mellett a gyermekek a nemi úton terjedő betegségeknek is ki vannak téve, mint például AIDS vagy hepatitisz B (Babity, 2005; Répássy, 2020; Révész, 2004).

Az *elhanyagolás* tünetei különbözőek lehetnek annak tekintetében, hogy mennyi ideje áll fenn, illetve milyen súlyos ez a folyamat (N. Kollár és Szabó, 2017). Ha a szülők figyelmen kívül hagyják a gyermeküket, az pedig nem kapja meg a megfelelő védőoltásokat vagy ellátást, akkor a gyermek maradandó károsodást is elszenvedhet, a legsúlyosabb esetben pedig bele is halhat ebbe. Előfordul olyan is, hogy a gyermek beszédfejlődése elmarad a kortársaiéhoz képest, nem fejlődnek megfelelően a motorikus képességei, így a gyermek az elhanyagolás következtében sokkal nehezebben tud alkalmazkodni a közösséghez. Az oktatási intézményekben sem tud a képességeihez mérten teljesíteni, de az osztálytársakhoz képest is lemarad, sőt tanulási és koncentrációs nehézségek léphetnek fel. Kötődési zavar is kialakulhat, a gyermek sok esetben szorongó és visszahúzódó, illetve csavargással próbál minél kevesebb időt otthon tölteni. Az orvosi vizsgálatok során fél az érintéstől, megretten attól, ha az orvos hirtelen érinti meg. Nem várja a szülő támogatását, biztatását, inkább kerüli a szemkontaktust, illetve nagyon fél a vizsgálat során szükséges vetkőzéstől. Az elhanyagolt gyermek jellemzően alultáplált, bőre piszkos, ápolatlan, rovarcsípései, elhanyagolt bőrfertőzései vannak. Rendszeresen, túlságosan rövid időn belül kerül be a gyermek a kórházba, ahol a vizsgálatok során elhanyagolásra, bántalmazásra utaló jeleket találnak rajta (Babity, 2005; Herczog és Kovács, 2004; Nagy és Törő, 2016; Répássy, 2020).

## Generációelmélet

A téma átláthatósága szempontjából fontos a kutatásban szereplő X és Z generáció főbb tulajdonságainak, jellemzőinek átfogó bemutatása.

A generáció fogalmát biológiai és szociológiai szempontból is értelmezhetjük. Ma már ugyan nem ezt a meghatározást tartják elsődlegesnek, viszont sokáig a biológiai értelemben vett generációelmélet volt a fókuszban, melynél a szülők és gyermekeik születése között eltelt átlagos időszávot tekintették egy nemzedéknek, azaz 20-25 évet. Ezzel szemben manapság már – a szociológiai értelemben vett meghatározás szerint – azok a személyek tartoznak egy generációba, akik egy korszakban és azonos területen élnek, illetve hasonló értékrendet testesítenek meg. Ezeken felül a mostani generációkat már számos esetben inkább az ismereteik és az őket ért impulzusok, információk kötik össze a világ minden táján (Komár, 2017; McCrindle és Wolfinger, 2010).

A 20. század második felétől kezdődtek meg a generációkutatások, melyeknek sokféle szemlélete van. Az alábbi felsorolás a kutatásban is használt generációs felosztás szerint jelenik meg:

Veterán generáció (1925–1942);

Baby - boomerek (1943–1960);

Digitális bevándorlók – X generáció (1961–1981);

A digitális bennszülöttek első generációja – Y generáció (1982–1995);

Digitális bennszülöttek – Z generáció (1996–2010);

Alfa generáció (2010–).

X generáció	Z generáció
Fiatalkorukat a relatív béke időszakában töltötték.	Az internet világa természetes számukra hiszen ebbe születtek bele.
A szüleik példájából tanulva maguk is erőteljesen küzdöttek azért, hogy egy jobb életet teremtsenek önmaguknak és a családjuknak is.	Az online térben történő ismerkedés és kommunikáció elsődleges, mivel így számtalan emberrel tudják tartani a kapcsolatot, és ezt leginkább szöveges üzenetek formájában teszik meg.
A teljesítmény-elv határozza meg a munkájukat, szabálykövetők és tisztelik a munkát.	Az első okos telefon sokat jelent számukra, és jóval hamarabb meg is kapják, mint elődjeik.
A megfelelési kényszer is jellemzi őket, hiszen fiatalabb kollégáik már jobban értenek a technikához, és a nyelveket is jobban beszélik, mint ők maguk.	Elsődleges számukra az érettségi és a jogszívány megszerzése, illetve az okos telefon megléte.

X generáció	Z generáció
Az információtechnológia virágzásának aktív részesei voltak már, viszont legnagyobb részüik inkább a kézi írást preferálja és nem az e-mail írását.	Nagyobb mértékben használják telefonjaitkat kapcsolattartásra, minthogy személyesen kommunikálnak, sőt 30%-uk még akkor is szívesebben beszélget az online térben, ha a másik fél egy helyiségben tartózkodik vele.
Az ebbe a csoportba tartozó tagok ellentmondó társadalmi befolyások alatt álltak, ezért sok esetben küzdenek önmagukkal és a környezetükkel annak érdekében, hogy potenciális pozíciót és megfelelő finánciális helyzetet érjenek el.	A Facebookot már leginkább csak passzívan használják, viszont számukra a Messenger az igazán népszerű üzenetváltás céljából. Ennél a generációnál már az Instagram és a Snapchat kapott kiemelkedő helyet.

1. táblázat: Az X és a Z generáció jellemzőinek összehasonlítása  
(Komár, 2017; McCrindle és Wolfinger, 2010; Pócsik, 2015; Ruzsa, 2018)

A két generációt összevetve megállapítható (1. táblázat), hogy a Z generáció beleszületett az internet világába, természetes számukra annak megléte és az okoseszközök használata. Ezzel szemben az X generációs tagoknak meg kellett tanulniuk, hogy hogyan kezeljék a megjelenő okostelefonokat, miként kell üzenetet, e-mailt írni, és a számítógépek kezelését is el kellett sajátítaniuk. Ez manapság már nagymértékű frusztrációra adhat okot a munkaerőpiacon, hiszen a Z generációs tagok kiszoríthatják idősebb kollégáikat a modern technika fejlődése okán. Az is nagy különbség még, hogy a fiatalabb generáció jóval több esetben használja okoseszközét a kommunikációra, attól függetlenül, hogy az illetővel egy helyen tartózkodik-e vagy sem, így az ismerkedés is sok esetben az online térbe kerül át. Összességében a technika nagy gátat tud képezni a két generáció között. Nemcsak a munkaerő piacon jelenik ez meg, hanem a családi életben is, hiszen a szülőknek meg kellett tanulniuk kezelni, hogy gyermekük több időt tölt el a számítógép előtt vagy az okostelefonján üzenetet váltva, mint velük, illetve kint, a szabadban játszva a barátaival (Komár, 2017; McCrindle és Wolfinger, 2010; Pócsik, 2015; Ruzsa, 2018).

## A kutatás

### A kutatás célja

A kutatásom célja annak vizsgálata, hogy a Z generációt (1996 - 2010) milyen mértékben éri/érte szülői bántalmazás, valamint hogy a régen megszokott bántalmazási mintákat hogyan viszik tovább, illetve alkalmazzák vagy nem alkalmazzák saját gyermekeiken az X generáció (196 - 1981) tagjai, azaz a szüleik. Fontos szempont volt az is, hogy az 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló

törvény milyen hatással volt a fizikai bántalmazásra, és mennyire vált jellemzőbbé a verbális bántalmazás. A törvény kiemeli, hogy: „A gyermeknek joga van a testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését, egészséges felnevelkedését és jólétét biztosító saját családi környezetében történő nevelkedéshez.” A gyermeknek joga van ahhoz, hogy káros anyagtól, illetve bántalmazásoktól mentesen nevelkedjen fel.

A kutatás jó alapnak bizonyulhat arra is, hogy megvizsgáljuk hány fő ír le anonim módon egy konkrét esetet, illetve hogy a két generáció között történt-e változás a bántalmazás terén, itt gondolok a típus változására, a gyakoriságra és hogy mely szülő tesz fizikai, lelki vagy szexuális kárt gyermekében.

A kutatásban megjelenő hipotézisek önálló feltevések, melyek Nagy és Törő (2016), valamint N. Kollár és Szabó (2017) munkái feldolgozásának hatására születtek.

A kutatásom alapján az alábbi feltételezésekből indultam ki:

1. Feltételeztem, hogy az 1997. évi XXXI. gyermekvédelmi törvény hatására a Z generációt szüleik már inkább verbálisan bántalmazhatták, míg az X generációt még jellemzőbben fizikálisan.
2. Az volt a feltételezésem, hogy a kitöltők inkább rendszeres és ismétlődő bántalmazásról számolhatnak be, mint egyszer megtörtént esetekről.
3. A harmadik feltevésem pedig az volt, hogy az X generációs gyermekeket többször bántalmazhatta az édesapja, míg a Z generációt már jellemzőbben az édesanya, viszont vélhetően számos esetben előfordulhat az is, hogy mind a két szülő bántotta a gyermeket.

## Minta

A vizsgálatom mintáját két generáció tagjai alkották. Az egyik az X generáció, tehát az 1961–1981 között születettek, valamint a Z generáció, azaz az 1996–2010 között születettek voltak. A kérdőívemet 4 és fél hónap alatt 170 fő (N = 170) töltötte ki, nők és férfiak egyaránt.

## Mérőeszköz

A Google Drive felületén egy online kérdőív segítségével végeztem el a kutatást. A saját készítésű kérdőívet úgy osztottam fel, hogy az első három kérdésben a demográfiai adatokat (nem, életkor, lakóhely, iskolai végzettség) gyűjtöttem össze, majd a válaszadóknak ki kellett választaniuk mely generációhoz tartoznak. A második tematikus egységben a gyermekbántalmazásról való tudást és érintettséget vizsgáltam öt zárt kérdésen keresztül, illetve hogy melyik szülő volt a bántalmazó, és milyen rendszerességgel bántalmazta az illetőt. Mindezek után egy nyílt végű kérdést tettem fel, amelynél a

sértett az adott bántalmazást, szituációt vagy emlékéit írhatta le, ez esetben a válaszadás opcionális volt.

## Adatfelvétel

A kérdőív 2022. június elejétől 2022. október közepéig volt kitölthető. Az elkészült kérdéssorozatot az interneten osztottam meg, több felületen és oldalon, melyek segítségével az ismerőseimen túl a megosztásoknak köszönhetően, számos emberhez eljutott. A kérdőív kitöltése önkéntes volt, az adatgyűjtés anonim módon történt.

## Eredmények

A 170 fő kitöltőből 69 fő (40,5%) számolt be valamilyen érintettségről, ami több esetben nem csak egyféle bántalmazás volt, ezen túl 40 fő (23,5%) írt le saját tapasztalatot.

A kitöltők nemi eloszlásának arányát tekintve az figyelhető meg, hogy 81,8%-uk nő, azaz 139 fő, míg 18,2%-uk férfi, ami 31 személyt foglal magában, illetve az egyéb kategóriát senki sem választotta. Arányaiban nézve majdnem 4,5-szer több nő adott választ a kérdéseimre, mint férfi. Ennek alapján arra következtetek, hogy a nők nagyobb hajlandóságot mutatnak arra, hogy az interneten megosztott kérdőíveket kitöltsék.

A mai Magyarországon létező összes településtípusról érkeztek válaszok. A végeredményt tekintve előnyös ez a sokszínűség, hiszen mind a modern nagyvárosok, mind a kisebb települések lakosaitól érkeztek adatok. Ennek eredményeképpen az igen széles körben beérkező információk magukban foglalják az ország legtöbb csoportjának tagjait. Legnagyobb számban a városban (78 fő, 46%), majd a vármegyeszékhelyen (42 fő, 27%) és a fővárosban (27 fő, 16%) élők töltötték ki a kérdőívet. A modernizáció és a szélesebb körű internethozzáférés miatt fordulhat elő az, hogy a válaszok 86,5%-a nagyobb településeken élőktől származott. Ennek ellenére azt feltételezem, hogy a kérdőívem hitelesnek tekinthető a különböző települések lakói által adott információk miatt.

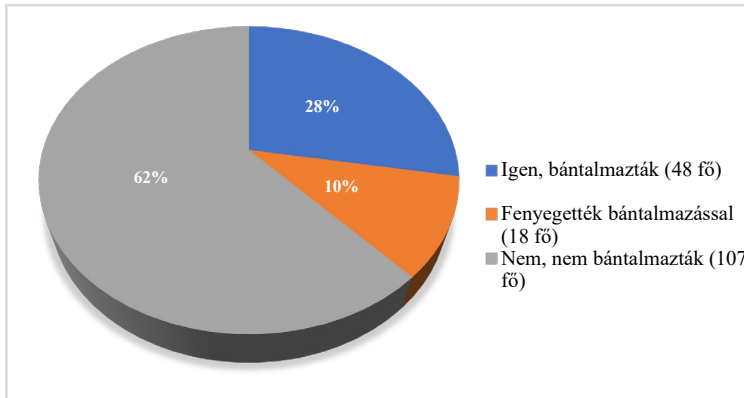
A végzettséget tekintve megállapítható, hogy a kitöltők majdnem fele középfokú végzettséggel, érettségivel rendelkezik. Az is szembetűnő adat, hogy 3 fő doktori végzettséggel rendelkező kitöltő is volt, amire alapvetően nem számítottam, viszont ezzel szemben 7 fő csak alacsony végzettséggel rendelkezett, ami ugyan nem sok, de így is 4%-ot tesz ki. Aránylag magas a diplomások és a mesterdiplomások száma, ami 50 fő volt, ez 29%-a a kitöltők összességének. 17 kitöltő szakmunkás (10%) és 12 fő (7%) jelenleg is tanulói státuszban lévő személy válaszolt a kérdéseimre. Úgy vélem, a felsőfokú végzettséggel rendelkező válaszadók száma meglehetősen magas, összesítve 53 fő, azaz 31%, viszont a bántalmazás felismerése nem áll összefüggésben a személyek iskolai végzettségével.



A kérdőív kitöltőinek arányából megállapítható, hogy majdnem  $\frac{3}{4}$ -ük, azaz 128 fő digitális bennszülött, vagyis ők a Z generáció tagjai. Ezen generáció már jobban tájékozódik az internet világában, több a képernyőideje, illetve sok esetben benne vannak kérdőívkitöltő csoportokban, melyeknél az az elv működik, hogy ha valaki kitölti az adott személy munkáját, akkor a másik fél ezt viszonzozza. A Z generációs tagok már nemcsak böngészésre, chatelésre, videók és receptek keresésére használják az internet világát, hanem ismereteik bővítésére, alternatív tanulási módok keresésére, projektek megvalósítására és digitálisan létrehozható előadások készítésére is, ami a tudatos internethasználat első lépése is lehet. Az X generáció tagjait be lehetne vonni, meg lehetne ismertetni velük a különböző oldalakat, honlapokat annak érdekében, hogy megismerjék milyen lehetőségek rejlenek az internet világában (Komár, 2017; McCrindle és Wolfinger, 2010; Pócsik, 2015; Ruzsa, 2018).

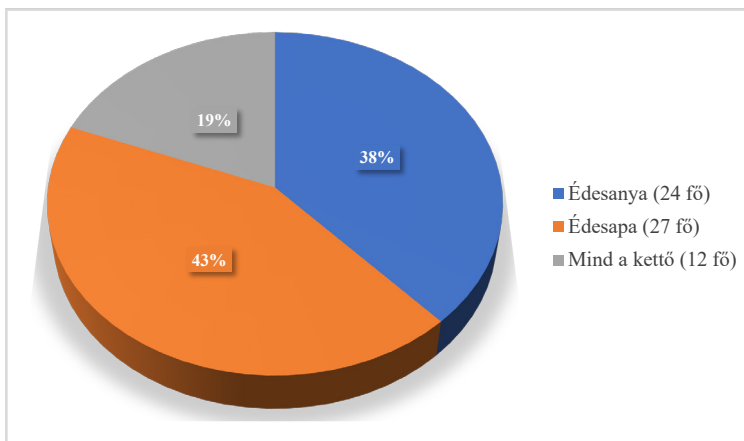
A következő eredmények a kitöltők azon kérdésre adott válaszait foglalja össze, melyben azt tudakoltam, hogy eddigi életük során találtak-e bántalmazással. A válaszadók mindössze 7%-a (12 fő) nyilatkozott úgy, hogy nem hallott a gyermekbántalmazásról, nem bántottak mást a környezetében semmilyen módon. Az a 72 fő (43%), aki hallott róla, tisztában van a különböző bántalmazási lehetőségekkel, de ő maga nem élt át ilyesmit, vagy még nem realizálódott benne, hogy bármiféle atrocitás érte a szülei részéről, mert ez volt a természetes a családban. A kitöltők közel 50%-a (80 fő) találkozott a bántalmazás valamely formájával. Ez nem feltétlenül jelenti azt, hogy átélte azt vagy azokat, de látta a következményeket, esetleg az esetet, vagy hallotta a történeteket. Már az is igen traumatizáló hatással bír, ha egy gyermek szem- és fültanúja annak, ahogy az édesanyját, édesapját, testvérét vagy egy nagyon közeli hozzátartozóját családon belül vagy akár családon kívül bántalmazzák. Ezenfelül, ha a gyermek tehetetlen ilyenkor, nem tudja leállítani a bántalmazót, akkor felelősnek tarthatja magát azért, amiért egy szerettét nem védte meg vagy nem tudta megvédeni.

A kitöltők közel  $\frac{2}{3}$ -a (66,7%) válaszolta azt, hogy ismeri a gyermekbántalmazás típusait, melyekhez példák is társultak, így el tudták dönteni, hogy ténylegesen tudják-e, mi tartozik ide, illetve mi nem. Olyan szemléltető példák voltak felsorolva, mint a cigarettacsikk elnyomása a gyermek bőrén (fizikai bántalmazás), szóban történő megalázás (érzelmi bántalmazás), maszturbálásra való kényszerítés (szexuális bántalmazás) és a védőoltások hiánya (elhanyagolás). Ezen túlmenően egy későbbi kérdés során 105 fő, tehát 62% jelölte be, hogy tudomása van arról, hogy valamely ismerőst rokonát bántalmazzák a szülei, mégsem jelezte ezt senki felé sem. Ez azért is történhet, mert sokan nem szeretnék vagy félhetnek beleszólni mások ügyeibe, vagy nincsenek teljesen tisztában az ezzel járó lépésekkel. A tanú nem akarja ennek a kellemetlenségnek kitenni az érintettet, esetleg úgy véli, hogy ha elfajulna a bántalmazás, akkor majd maga a bántalmazott fog jelzést tenni. Fontos lenne erről időben kommunikálni, illetve segítő szakemberrel felvenni a kapcsolatot annak érdekében, hogy a bántalmazottban ne keletkezzen nagyobb sérülés, valamint kideríteni, hogy mitől vált valakiből bántalmazó.



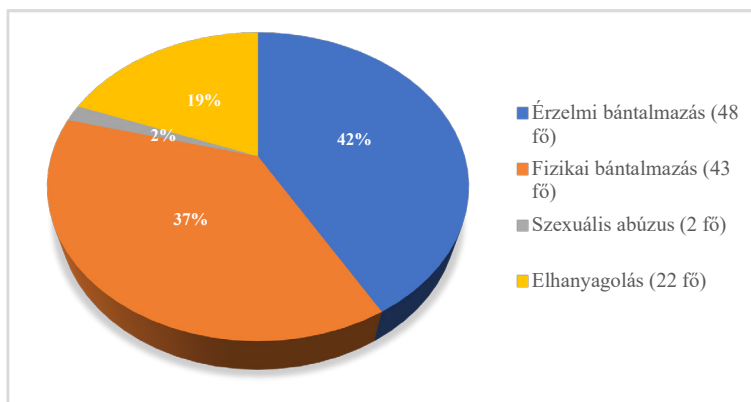
1. diagram: A bántalmazások megjelenési aránya (N = 173)

A kérdőívet kitöltő 170 főből 107 fő adta azt a választ, hogy szüleik nem bántalmazták őket, ami az egész csoport 62%-át teszi ki, ez egy igen magas szám. 48 személy (28%) válaszolt igennel, és 18 válaszadó (10%) jelezte, hogy fenyegetve volt bántalmazással (1. diagram). Ez összesen 66 személyt (39%) jelent. Az adatok és a számok alapján volt olyan kitöltő, aki a bántalmazást és a fenyegetést is bejelölte mint opciót. Ebből arra lehet következtetni, hogy ez azért lehet, mert a szülő egy ideig csak fenyegette a gyermeket, majd amikor ez nem tántorította el gyermekét, megtette azt, amivel próbálta elrettenteni az adott cselekedettől. Számos ilyen esetről lehet hallani a mindennapokban, akár bevásárlóközpontokban, játékboltban, játszótéren vagy játszóházban, ahol a gyermek tovább szeretne maradni, esetleg játékot szeretne választani magának, de ezt a szülő nem engedi vagy anyagilag nem teheti meg.



2. diagram: A bántalmazó felek (N = 63)

A bántalmazottak közül 63 fő (37%) volt az, aki a további kérdésekre is válaszolt (2. diagram). Nem sokkal ugyan, de a férfiak még mindig (5%-kal) több esetben bántalmazzák gyermeküket, mint a nők. Így, ha a kitöltők százalékos arányát tekintem és ahhoz viszonyítom a bántalmazók számát, akkor megdőlt az egyik hipotézisem, miszerint a Z generációt már inkább az édesanyák bántalmazzák. Arányaiban még mindig a férfiak azok, akiknek hamarabb fogy el a türelmük. A válaszadók 19%-a, 12 fő arról számolt be, hogy mind a két szülő bántalmazta őket valamilyen formában (pl.: ütés, verés, megalázás, lakásba való bezárás).



3. diagram: A megvalósult bántalmazástípus (N = 115)

A felsorolt négy bántalmazástípus mellett a kérdőívben olyan további példák is szerepeltek, melyek alapján azok is be tudták jelölni, hogy mely kategóriába tartoznak, akiknek erről nem volt pontos ismeretük. Ilyen példa volt a fizikai bántalmazásnál a fakanállal történő verés vagy elhanyagolásnál a higiénés szükségletek megvonása, szexuális abúzusnál pornográf tartalmak készítése, illetve érzelmi bántalmazásnál a leszólás, gúnyolás. Több opció is megjelölhető volt, ezért történt az, hogy a 63 kitöltő összesen 115 választ adott erre a kérdésre (3. diagram). Ha arányaiban szemlélem, akkor meg tudom állapítani, hogy majdnem mindenkinél legalább két bántalmazástípus állt fenn a kitöltéskor. Támaszkodva a szakirodalomban leírtakra (Nagy és Törő, 2016; N. Kollár és Szabó, 2017), az érzelmi bántalmazás sok esetben egy másik bántalmazással jár együtt, ritka, amikor csak az előbbi valósul meg, ennek eredménye lehet, hogy a válaszadókból 48 személy (42%) választotta ezt, ami nagyon magas szám, viszont a fizikai bántalmazás is 43 főnél (37%) valósult meg, ami szintén igen nagy jelentőséggel bír, főleg, ha a 63 kitöltőhöz viszonyítom. Az elhanyagolt gyermekek száma 22 (19%). A kérdőív készítése során nem gondoltam arra, hogy lesz olyan, aki ugyan anonim módon is, de fel meri vállalni, hogy valamelyik szülője szexuálisan abuzálta, abuzálja, de kettő fő (2%) vette a bátorságot ehhez a vallomáshoz. Ellenben a kérdőív utolsó, egyben szabadon

kitölthető részében, melyben a válaszadók saját tapasztalatot írhattak volna le egyikük sem osztott meg erről további információt.

A válaszadók 73%-a (48 fő) azt állította, hogy az adott szülő vagy szülők rendszeresen fordultak bántalmazáshoz, hogy ezzel neveljék őket, vagy csak ilyen előzetes tapasztalatokkal rendelkeznek a saját szüleik részéről. Egyszeri bántalmazásról csak a kitöltők 27%-a (18 fő) számolt be. Ezek az esetek – úgy vélem – azért történhettek meg, mert a szülők hirtelen felindulásból cselekedtek, vagy olyan lelki, pszichés állapotban voltak, hogy a gyermek egyetlen mondata, cselekedete annyira feldühítette őket, hogy így reagáltak rá, mielőtt átgondolták volna a tettük súlyát és a következményét. Az erre a kérdésre érkezett válaszok alátámasztják a hipotézisemet, miszerint a válaszadók nagy része rendszeres bántalmazásról fog beszámolni, nem pedig egyszeri alkalomról.

## **A kitöltők által leírt, megtörtént bántalmazások**

A kérdőív utolsó kérdése lehetőséget adott arra, hogy a bántalmazáson átesett személy leírassa, mi történt a bántalmazás során, hogyan élte meg, ki által szenvedte ezt el. A 170 kitöltőből 64 fő (37,5%) adott számot valamilyen bántalmazásról, és közülük is 40 fő (62,5%) írt megtörtént, átélt eseményről.

A leírtakból néhányat szemléltetésül kiragadva:

*„Mi nagyon szegények voltunk mikor gyerek voltam és elmentem 1. osztályban kirándulni Budapestre és kaptam költpénzt nem, sokat, de kaptam, én pedig elköltöttem maradt talán 100 ft, miután hazaértem apukám kérdőre vont, hogy hol van a pénz, amit kaptam én meg elmondtam neki, hogy vettem belőle ezt-azt tök boldogan mire akkora sallert kaptam, hogy a fal adta a másikat, hogy elmerem költeni minden pénzt és nem tettem belőle félre semmit és így nem lesz belőlem felelősségteljes felnőtt. A mai napig félve költök magamra és ha mégis teszem, akkor büntudatom van.” (X generáció)*

*„Minden alkalomra emlékszem... a fizikai bántalmazásokon sokkal könnyebben túl tettem magam, az érzelmi bántalmazás következményeivel ma is küzdök.” (X generáció)*

*„Több ilyen is volt, verések, egyéb fizikai büntetések, mint térdeltetés, szobafogság, kenyéren és vízen 2 napig.” (Z generáció)*

*„A mai napig emlékszem, hogy édesanyám egyszer, amikor 10 éves voltam olyan mondatokat vágott a fejemhez, hogy kár volt engem megszülnie, nem kellett volna, mert ostoba vagyok és ugyanolyan, mint apám fajtája.” (X generáció)*

*„Anyukám a többi szülő előtt mindig kedves volt velem, de otthon sokszor megpofozott, agresszívan megütött. Azt is mondta egyszer, hogy lelenchézba ad, azért meg éjszaka felkeltem.” (Z generáció)*

„Édesapám kétszer betörte a fejem.” (Z generáció)

„Mindegyikre a mai napig emlékszem. A szüleim szerint mindig indokolt volt, hogy megverjenek. Ma gyámként azokat a gyerekeket védem, akiket bántanak.” (X generáció)

„Ha valamit nem úgy csináltam, ahogy ők elvárták, édesanyámtól rendszeresen megkaptam, hogy – idézem – „Remélem neked is ilyen kibaszott kölköd lesz”. Emlékszem, mikor apám hidegvízzel öntött le, hogy fejezzem be a hisztit (úgy 4 éves lehettem). Illetve volt olyan, amikor cipőkanállal, vagy fakanállal voltunk fenyegetve. (Z generáció)

## **A szociálpedagógus szerepe, személyisége és a prevenciók lehetőségei**

A személyiség, mellyel nap mint nap dolgozik a segítő szakember, nagyban hozzájárul ahhoz, hogy egy adott eset szereplőivel miként tudnak együtt dolgozni a problémán. Szerepét tekintve az adott szociális területen (pl.: család- és gyermekjóléti központ vagy szolgálat, hajléktalanszálló, anyaotthon, rehabilitációs központ, iskola vagy óvoda) a szociálpedagógus segít a család normarendszerének helyreállításában, támogatási lehetőségeket gyűjt, szükség esetén további szakemberekhez irányítja a tagokat, de radikális esetben a gyermek családból való kiemelését is kezdeményezheti. Arról, aki a segítő szakmát választja hivatásként elmondható, hogy empatikusabb, megértő és elfogadó, szociálisan érzékenyebb, valamint elkötelezettebb a segítségnyújtásra, mint a társadalom többsége. Kiemelten fontos, hogy e tulajdonságok mellett a segítő lelki egészsége is rendben legyen, nehézségek esetén legyen megküzdési stratégiája, tiszta énképpel rendelkezzen, fejlessze önmagát, autonóm legyen, és vegye igénybe a szociális támogatásokat, lehetőségeket, amikor arra szüksége van (Rostáné, 2021).

A szociális segítőnek, így a szociálpedagógusnak is a személyisége mellett a megszerzett tudását is alkalmaznia kell annak érdekében, hogy törvényileg és szakmailag is helyesen járjon el. Ismernie kell az etikai kódexet, a szociális ügyekre vonatkozó törvényeket, és ezekben naprakésznek is kell lennie. Ezek mellett a támogatórendszer, bizonyos elméleteket, a szociális hálót és a teamet is ismernie kell, hogy a kliens a közös munka kapcsán a lehető legtöbbet kaphassa. Mielőtt a munka világába lépne, a tanulmányok során a szakmai gyakorlat nagy segítséget nyújt annak tekintetében, hogy ne csak könyvekből tudja az illető, mit kell tennie bizonyos esetekben, hanem lássa és tapasztalhassa is azt. Ezen esetekben tanulhatja meg azt is, hogy hogyan kell környezettanulmányt, esettanulmányt, interjút készítenie, miként kell tanácsot adnia vagy családlátogatást tennie (Rostáné, 2021).

A megelőzés kapcsán három típust lehet megkülönböztetni: primer, szekunder és tercier prevenciót. A primer prevenció megvalósulásához megfelelő jogi és szociálpolitikai szabályozásra van szükség, hiszen fontos tudni, hogy milyen eljárások léteznek

bántalmazás esetén, mi ennek a következménye, illetve hogy a családok miként tudnak segítséget kapni ilyen esetben. Ezen prevenció megvalósulásához nem kell feltétlenül szakembernek lenni, hiszen a pedagógus és a szülő is nagy szerepet tud ebben vállalni. Ez oly módon történhet, hogy a szülő elmondja gyermekének, hogy mi a különbség a jó és a rossz érintések között, vagy ha a pedagógus megérteti a diákjaival, miért ne verekedéssel oldják meg a konfliktust, hanem például megbeszéléssel. A védőnőknek is nagy szerepe van ilyenkor, hogy az adott szülőnek el tudják mondani, manapság már hogyan és milyen idős korban kell beszélni a gyermekkel a szexualitásról, miként neveljék úgy a gyermekeiket, hogy az agressziótól mentes legyen (*Tománé, Kovács, Domján, Gadó és Soósné, 2018*).

A szekunder prevenció esetében még nagyobb szerepe van a védőnőknek, hiszen ő látja a gyermek fejlődését, az anya-gyermek kapcsolatát a vizsgálatok során, ezért is fontos, hogy baj esetén minél előbb jelezen az illetékes gyermekjóléti szolgálatnak. Ilyen esetekben már megtörtént a gyermekbántalmazás, és az a cél, hogy további már ne forduljon elő. Ezért is kiemelten fontos, hogy a jelzőrendszer tagjai, illetve akik a családdal kapcsolatban állnak, mint például az óvónő, pedagógus, házi orvos vagy védőnő, idejében jelezen valamely szociális rendszernek annak érdekében, hogy a gyermek minél kevesebb sérüléssel kerüljön ki az esetből (*Tománé, Kovács, Domján, Gadó és Soósné, 2018*).

A terciér prevenció során már a bántalmazott klienszt kezelik. A szakember a hozzátartozóknak is segít, illetve az utánkövetésre is fókuszál. Segíteni kell feldolgozni az átélt traumát vagy traumákat a megfelelő szakemberek segítségével annak érdekében, hogy a negatív tapasztalatokat átforgalmazzák, valamint adni kell egy új lehetőséget a gyermek számára (*Tománé, Kovács, Domján, Gadó és Soósné, 2018*).

Amint kiderül a gyermekbántalmazás ténye, fontos, hogy azt jelezzük, hiszen ezzel tudjuk elősegíteni azt, hogy a gyermek mielőbb kikerüljön ebből a helyzetből. A gyermekvédelmi rendszer célja és feladata, hogy ezen esetekben eljárjon, segítsen a gyermeknek, illetve családjának, viszont radikális esetben a bántalmazott kiemelését javasolhatja a szociális szakember. Az, hogy a bántalmazás az adott családon belül megszűnjön, igen hosszadalmas folyamat. Számolni kell azzal, hogy az adott szülő egykoron áldozat volt, őt is bántották a szülei, ezáltal nem ismer más mintát, csak azt, amit a gyermekei körében alkalmazni tud. Ezért is kiemelten fontos, hogy a szociálpedagógus a szülővel is kialakítson egy olyan bizalmi kapcsolatot, melynek hatására további szakemberek segítségét is el fogják fogadni, így ezen segítségek hatására egy harmonikusan és jól működő családként tudnak majd funkcionálni (*Tománé, Kovács, Domján, Gadó és Soósné, 2018*).

## Összegzés

A tanulmány első részében a bántalmazás különböző típusait mutattam be. A fizikai és érzelmi bántalmazásra, a szexuális abúzusra és az elhanyagolásra tértem ki a kérdőív során a demográfiai adatok mellett, majd a tanulmány végén a szabadon megválaszolható nyitott kérdésre adott válaszokat tárgyaltam, melyek alapján igazolható, hogy mennyire jelen van korunkban is a bántalmazás, és hogy az milyen mértékű lelki és pszichés károkat is tud tenni a bántalmazottban. Legnagyobb százalékban a fizikai (37%), valamint érzelmi bántalmazásról (42%) számoltak be a kitöltők. A tanulmány magját a bántalmazás adja, melyben azért „csak” a szülőkre tértem ki, mert úgy gondolom, hogy a gyermekek a legtöbb bántást tőlük kaphatják, valamit azért, mert ezt a mintát sokan továbbviszik, így a következő generáció nagy eséllyel élhet át hasonló mértékű bántalmazásokat. Ugyanakkor a kitöltők között volt olyan is, aki a bántalmazás hatására ma gyámként dolgozik, védi a bántalmazott gyermekeket, ahogyan ez az utolsó, nyitott kérdés alapján kiderül.

A kutatási eredményeket és a hipotéziseket összevetve, az alábbi megállapítások születtek:

- A gyermekvédelmi törvény nem befolyásolta nagymértékben a fizikai bántalmazások számát, ez még mindig igen magas arányban jelen van társadalmunkban mint nevelési eszköz.
- Azon feltevés, amely a bántalmazás rendszerességére irányult, beigazolódott, hiszen 48 fő, azaz 73% állította azt, hogy szülei rendszeresen bántalmazták őt.
- A felmérés egészét tekintve, az édesapák ugyan csak 5%-kal, de még mindig többször bántalmazták gyermekeiket, mint az édesanyák. Viszont ha azt veszem figyelembe, hogy többségében Z generációs tag töltötte ki a kérdőívet, akkor a harmadik hipotézisem megdőlt, mivel nem az édesanyák általi bántalmazások aránya volt a magasabb. Ezzel szemben a feltevés második fele beigazolódott, mert 12 fő, azaz 19% számolt be mindkét szülő általi bántalmazásról.

Egy újabb kutatás során a vizsgálat tárgyát képezheti a bántalmazott férfiak témaköre, valamint a romákat ért atrocitások, illetve várandós nők interjú formájában történő megkérdezése az átélte szülői vagy párkapcsolati erőszakról.

## Irodalom

- Árki Ildikó, Scheiber Dóra és Kovács Zsuzsanna (2013): Gyermekbántalmazás és elhanyagolás. *Orvostovábbképző Szemle Online*, 2013. április, 73-75. BantaI.pdf (2022.10.12.)
- Babity Mária (2005): *Gyermekbántalmazás – Felismerés, megelőzés, kezelés.* <https://docplayer.hu/376653-Gyermekbantalmazas-felismeres-megelozes-kezeles.html> (2023.06.27.)

- Herczog Mária és Kovács Zsuzsanna (2004): *1. sz. Módszertani levél. A gyermekbántalmazás és elhanyagolás megelőzése, felismerése és kezelése.* Országos Gyermekegészségügyi Intézet, Budapest. <http://szociologiaszak.uni-miskolc.hu/segedanyagok/gyermekbantalm.pdf> (2023.06.27.)
- Komar Zita (2017): Generációelméletek. *Új Köznevelés*. **73.** 8–9. sz. <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-kozneveles/generacioelmeletek> (2022.10.29.)
- McCrimdell, Marc és Wolfinger, Emily (2010): Az XYZ ábécéje. A nemzedékek meghatározása. *Korunk*, **21.** 11. sz. 13–18. [https://epa.oszk.hu/00400/00458/00562/pdf/EPA00458\\_korunk\\_2010-11\\_013-018.pdf](https://epa.oszk.hu/00400/00458/00562/pdf/EPA00458_korunk_2010-11_013-018.pdf) (2022.10.17.)
- Nagy Anikó és Törő Klára (2016): *Gyermekbántalmazás.* Medicina Könyvkiadó Zrt., Budapest. 22–28.
- N. Kollár Katalin és Szabó Éva (2017): *Pedagógusok Pszichológiai Kézikönyve. I.* Osiris Kiadó, Budapest. [http://publicatio.bibl.u-szeged.hu/17571/7/3237405\\_Pszichoped\\_2016\\_1.indd.pdf](http://publicatio.bibl.u-szeged.hu/17571/7/3237405_Pszichoped_2016_1.indd.pdf) (2022.10.06.)
- Orvos-Tóth Noémi (2022): *Örökölt sors.* Jelenkor Kiadó, Budapest.
- Papházi Tibor (2016): A gyermekbántalmazás statisztikája. *Metszetek*, **5.** 4. sz. 123–137. metszetek 2016\_4\_08\_paphazi.pdf (2022.10.21.)
- Pintér Ádám és Tóth Judit Nikolett (2017): A bántalmazott gyermekek – Gyermekjogok és gyermekbántalmazás. *Statisztikai Szemle*, **95.** 8–9. sz. 847–872. 2017\_08-09\_847.pdf (2022.10.24.)
- Pócsik Orsolya (2015): A Facebook generáció self-managementje és önérvényesítési stratégiája. In: Hauck Zsuzsanna, Keresztes Éva Réka, Poreisz Veronika és Tóbi István (szerk.): *Közgazdász Kutatók és Doktoranduszok II. Téli Konferenciája.* Doktoranduszok Országos Szövetsége, Győr. 48–59.
- Répássy Árpádné Németh Laura (2020): *Erőszak a családban.* <https://ujbtk.hu/dr-repassy-arpadne-dr-nemeth-laura-eroszak-a-csaladban/> (2022.10.07.)
- Révész György (2004): *Szülői bánásmód – Gyermekbántalmazás.* Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest.
- Rostáné Riez Andrea (2021): A segítő szakember személyisége. In: Rosta Andrea és Rostáné Riez Andrea (szerk.): *Szociálpedagógia-szakszociálpedagógia.* L'Harmattan, Budapest. 64–85.
- Ruzsa Csaba Roland (2018): „Z” generáció fő jellemzői és a várható munkaerő-piaci kihívások. *Közép-európai Közlemények*, **11.** 3. sz. <https://www.analecta.hu/index.php/vikekkek/article/view/31713/31354> (2022.10.28.)
- Tománé Mészáros Andrea, Kovács Zsuzsanna, Domján Gyula, Gadó Klára és Soósné Kiss Zsuzsanna (2018): Hogyan előzzük meg a gyermekbántalmazást? A prevenció munkája jelentősége és kihívásai. *Egészségfejlesztés*, **LIX.** 5. sz. 63–69.